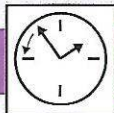

GIOVANNI BATTISTA ERCOLANI (1817-1883)

Veterinair verleden

Graaf Giovanni Battista Ercolani werd in 1817 in Bologna geboren als telg uit een oud adellijk geslacht. Eén van zijn voorvaders had als generaal onder Karel V gevochten en zich hierbij kenbaar zo verdienstelijk gemaakt, dat hij door hem in de adelstand werd verheven.

Ercolani koos voor de medische wetenschap. Hij viel al gauw op door zijn bijzondere aanleg voor deze richting en vooral ook door zijn studiezin en ijver. Na zijn afstuderen verrichtte hij met succes een cystotomie, wat toen nog een risicovolle operatie was. In 1836 verwerfde hij reeds de doctorstitel in de geneeskunde en kort erna werd hij assistent bij prof. Antonio Alessandrini, de grondlegger van het anatomisch en pathologisch museum van de universiteit van Bologna en tevens bekend als parasitoloog. Daarnaast bezette deze hoogleraar sinds 1819 een leerstoel voor de diergeneeskunde, voor welk vak hij bij Ercolani belangstelling wist te wekken.

Politiek gezien waren het woelige tijden in Europa en vooral in Italië. Ercolani onderbrak zijn academische loopbaan en nam actief deel aan de politiek. Hij was een vurig voorstander van de éénwording van Italië, vrij van vreemde overheersing. Hij nam als afgevaardigde deel aan de constituerende vergadering van de Romeinse Republiek. Hoewel Paus Pius IX aanvankelijk tegemoetkomend was opgetreden, veranderde zijn houding toen de beweging een antikerkelijk karakter aannam en hij Rome moest ontvluchten. De jonge Republiek werd door ingrijpen van Franse troepen spoedig ten val gebracht en de Paus kon naar Rome terugkeren. Ercolani en zijn partijgenoten, die de wapens tegen de Fransen hadden opgenomen, werden verbannen uit de Kerkelijke Staat. Zij namen de wijk naar Toscane. Maar hier werd hen na ongeveer twee jaar door Groot-Hertog Leopold II een langer verblijf ontzegd, volgens sommigen op aandringen van de Paus, volgens anderen omdat de Groot-Hertog door de Oostenrijkers werd gechanteerd. Ercolani vertrok toen met zijn vrouw en dochter naar Turijn. Hier werd hij met open armen ontvangen en zelfs tot ereburger van de stad gemaakt. In december 1851 werd hij tot leraar benoemd aan de in 1769 opgerichte veeartsenijschool om onderwijs te geven in algemene pathologie, pathologische anatomie en parasitologie. Vanaf dit moment wijdde hij zich met hart en ziel aan de veeartsenijkunde. Al spoedig na zijn indiensttreding verscheen een monumentaal werk van 900 bladzijden over de geschiedenis van de veeartsenijkunde: *Ricerche storico-analitiche sugli scrittori di veterinaria* (2 dln. 1851, 1854). Gedurende zijn verblijf in Florence had hij in de daar aanwezige rijke bibliotheken gelegenheid gehad het materiaal voor dit werk te verzamelen. In 1852 startte hij, samen met zijn collega Carlo Lessona, het eerste wetenschappelijk veterinair tijdschrift in Italië: *Giornale di [medicina] veterinaria*. Dit is in 1859 onder leiding van Mazzini het officiële tijdschrift geworden van de Società Nazionale di Medicina Veterinaria. Ercolani, inmiddels directeur geworden, richtte in 1860 weer een tijdschrift op: *Il Medico veterinario* dat tot 1889 gefungeerd heeft als het tijdschrift van de Turijnse school.

De Turijnse tijd was buitengewoon vruchtbaar. In deze periode van twaalf jaar verscheen er een tachtigtal publicaties van zijn hand, waarbij vooral de variatie in onderwerpsgebieden sterk opvalt, wat in die tijd overigens minder ongevoerd was als tegenwoordig. Mede door zijn toedoen werden de veeartsenijscholen van Napels, Milaan

en Turijn tot hogescholen verheven, waarbij hij de noodzaak bepleitte om de veterinaire opleidingen op eenzelfde basis te schoeien. Toen zijn enige dochter in 1863 overleed, was dit voor hem aanleiding om zijn verblijf in Turijn af te breken en naar zijn vaderstad terug te keren; deze was inmiddels tot het Koninkrijk Sardinië gaan behoren. Hoewel hij pas zesenvertig jaar was, wilde hij in stilte verder te leven. Het stadsbestuur wist hem over te halen om zich weer aan het veterinaire onderwijs te gaan wijden. Dit was niet alleen goed voor hemzelf omdat het hielp over zijn leed heen te komen, maar ook voor het onderwijs en onderzoek dat door zijn toedoen een grote impuls kreeg. In de twintig volgende jaren zouden nog meer dan vijftig publicaties van zijn hand verschijnen. Dat de universiteit bijzonder met hem ingenomen was mag blijken uit het feit dat hij meermaals benoemd werd tot voorzitter van de medische faculteit. Ook is hij rector magnificus geweest. In 1871 werd hij benoemd tot *Segretario perpetuo* van de Bolognese Academie van Wetenschappen. Daarnaast deed de politiek weer een beroep op hem. Hij zetelde in het stadsbestuur en werd driemaal als parlamentslid gekozen.

Ercolani had niet alleen een groot aanzien door zijn fabelachtige kennis en leidinggevende capaciteiten maar ook door zijn menselijkheid en vriendelijkheid, waardoor hij algemeen geacht en bemind werd. Hij was zeer scherpzinnig en nauwgezet. In zijn tweede Bolognese periode legde hij zich vooral op de embryologie en histologie toe. Baanbrekend was zijn onderzoek naar de placentatie bij de mens en een aantal zoogdieren, met name bij het rund. Grote bekendheid verwierf hij door zijn onderzoek op het gebied van longziekte, runderpest, malleus en rabiës. Naast een leerboek heeft hij een groot aantal artikelen geschreven over parasitologische onderwerpen. In het spoor van zijn grote geschiedeniswerk uit het begin van zijn loopbaan publiceerde hij naast een aantal bibliografische overzichten een uitgebreide studie over Ruini en diens plaats in de ontdekkingsgeschiedenis van de bloedsomloop en verscheidene kleinere, meest biografische artikelen.

In zijn tijd is er aan de veeartsenijschool te Bologna een indrukwekkende verzameling preparaten van vergelijkende anatomie tot stand gekomen. Deze zijn nu ondergebracht in het museum '*Il museo Ercolani*'. Bekend was ook zijn enorme boekenverzameling op het gebied van de veeartsenijkunde en aanverwante vakken. Zelfs de meest onbeduidende Nederlandse werken ontbraken hierin (volgens Thomassen) niet. Het was zijn wens dat deze bibliotheek na zijn dood in het bezit kwam van de stad Bologna, waardoor verstrooiing voorkomen zou worden.

Ercolani's roem verspreidde zich over Europa. Hij onderhield contacten met Kölliker en Virchow in Duitsland, met Marey en Milne Edwards in Frankrijk en met Owen in Engeland. Hij was lid van vele wetenschappelijke genootschappen en academies. Hij werd benoemd tot ereprofessor aan de veeartsenijscholen in Stuttgart, Dorpat (het huidige Tartoe in Estland) en Kazan. Na zijn dood verscheen er in Modena een veterinair tijdschrift met de naam: '*l'Ercolani*'.

Het veterinair onderwijs heeft veel aan hem te danken. Ercolani is één van de medici, die de humane geneeskunde verliet om zich volledig in te zetten voor het veterinaire onderwijs en onderzoek. In dat opzicht is hij te vergelijken met Abildgaard, Will en Numan.

Ercolani overleed op 16 november 1883 op zesenzestigjarige leeftijd. Zelden is er in Bologna zo'n indrukwekkende begrafenis geweest. Vertegenwoordigers van overheid en wetenschappelijke instellingen en genootschappen waren hierbij aanwezig. De scholen en de winkels waren gesloten, terwijl aan veel woningen de nationale vlag, met rouwfloers omkleed, halfstok was uitgehangen.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

E.P.Oldenkamp

GERAADPLEEGDE LITERATUUR:

1. Blavatti S. Il museo Ercolani. *Obiettivi e documenti veterinaria*. 1989; 10: 42-43.
2. Chioldi V. Giovanni Battista Ercolani (1817-1883). *Ann. Vet. Italiano*. 1934-1935: 404-417.
3. Dux [ps. M.H.J.P. Thomassen]. Prof. G.B. Ercolani. *Veterinaire Almanak*. Utrecht, 1895. P. 151-157.
4. Montroni L. *L'opera scientifica di Giovanni Battista Ercolani*. Bologna, 1959. 20 p. (Discorso pronunciato per l'inaugurazione dell'anno accademico 1958-59).
5. Piana GP. Notices biographiques XII: Gian Battista Ercolani. *Archives de parasitologie*; 1902; 5: 504-550.